

opracowanie: **Wojciech Kieler**

Analiza olimpijska – wyzwania i korzyści

1. Dlaczego pisanie analizy olimpijskiej jest dla uczniów tak trudne?

Konstruowanie wypracowania olimpijskiego dotyczącego analizy obrazu następuje licealistom wielu trudności z kilku powodów:

- a) Poza egzaminem olimpijskim nie spotykają się oni z taką formą pisania pracy. Dydaktyka gimnazjalna i licealna (w zakresie wszystkich przedmiotów humanistycznych) podporządkowana została kształtowi testów sprawdzających opanowanie podstawy programowej po każdym etapie edukacyjnym i skupia się na przygotowaniu ucznia jedynie do skomponowania krótkiej wypowiedzi literackiej według ściśle określonych reguł. Wzorce poprawnych wypracowań udostępniane są uczniom przez Centralną Komisję Egzaminacyjną. Tymczasem wzorców „idealnych analiz” na poziomie olimpijskim nie sposób stworzyć – odczytań dzieła może być tyle, ilu jest jego odbiorców.
- b) Praca olimpijska wymaga korelacji wiedzy ucznia z kilku dziedzin – języka polskiego, historii, historii sztuki, a niejednokrotnie także religii i filozofii. Uczniowie w znacznej mierze muszą uczyć się od podstaw zasad budowania wypracowania, które byłoby spójne a zarazem erudycyjne. Tematem pracy jest jedno dzieło, ale by jego analiza była pełna i właściwa, musi się w nim odbić jak w soczewce nie tylko postać autora, ale i jego środowisko artystyczne, a nawet idee epoki, w której żył i tworzył. Jednocześnie piszący musi pamiętać, że konteksty jedynie wzbogacają jego analizę, nie stanowią właściwego tematu wypracowania.
- c) Olimpiada to nie matura. Egzamin maturalny sprawdza poprawność rozwiązań. Sensem olimpiady jest wyróżnienie tych uczniów, którzy potrafią się wzniesić ponad poprawność i dokonują oryginalnych, erudycyjnych, kontekstowych analiz dzieł. Jednocześnie jednak trzeba zachować zdrowe proporcje między „oryginalnością” ujęcia tematu, a prezentacją ogólnie przyjętego stanu wiedzy. Wszelkie sądy o dziele poparte powinny być gruntowną wiedzą, rzetelnym warsztatem, a nie impulsem chwili.
- d) Przygotowanie do olimpiady stanowi dla ucznia i nauczyciela bardzo ambitne wyzwanie. Niejednokrotnie trzeba wyjść znacznie poza program nauczania i tradycyjne metody pracy.

2. Dlaczego warto przygotowywać uczniów do pisania analizy olimpijskiej?

Na to pytanie pozwolę sobie odpowiedzieć w oparciu o własne doświadczenia. Korzyści wynikające z przygotowań do olimpiady wydają mi się niewspółmiernie duże względem włożonego w nie trudu. Uczniowie (niezależnie od finalnego efektu i lokaty w konkursie) zyskują nie tylko szeroką wiedzę, ale przede wszystkim metodę pogłębionego odczytywania dzieła. Uczą się zagłądać pod jego powierzchnię, odczytywać ukryte sensy, odnajdować tropy stylowe, inspiracje i nawiązania.

Z każdym kolejnym wnikliwie przeanalizowanym dziełem zaczynają widzieć więcej, zgodnie z starą zasadą: im więcej wiesz, tym więcej widzisz. Zdarza się dość często, że z czasem analizowanie dzieła traktują jako rodzaj przygody, zagadki detektywistycznej. A przecież na tym właśnie nam, nauczycielom, zależy najbardziej. Niezależnie, czy wybiorą przyszłość związaną z szeroko pojętą sztuką, czy też odnajdą swe powołanie w zupełnie innych zawodach (wśród grona moich olimpijczyków są m.in. prawnicy, psycholog i doktor zootechniki) pozostanie w nich świadomość, że kontakt ze sztuką jest przyjemnością.

Z punktu widzenia nauczyciela przygotowanie do olimpiady przynosi mnóstwo satysfakcji. Pozwala pracować z gronem zainteresowanych i zmotywowanych uczniów, omawiać z nimi zagadnienia, na które nie ma czasu w zwykłym procesie dydaktycznym i odkłamać nauczanie historii sztuki, pokazując, że nie wszystko można podzielić na renesans i barok, na symetryczne i asymetryczne, na linearne i malarskie. Nauczanie hasłowe – wymuszające uproszczenia – zastępuje tu nauczanie opisowe, dużo bliższe prawdzie danego dzieła. Praca z olimpijczykami nie tylko pomaga rozwinąć swój dydaktyczny warsztat i wciąż pogłębiać wiedzę na temat sztuki, ale także często nadaje nowy sens nauczycielskiemu powołaniu.

3. W jaki sposób przygotowywać uczniów do napisania wypracowania?

Uczniowie na napisanie wypracowania mają 2 godziny 45 minut. Trudno jednak oczekiwać, że właściwie je skomponują, jeśli nigdy wcześniej tego nie robili. Nawet bardzo utalentowany sprinter może przegrać wyścig, jeśli nie ćwiczył uprzednio startu i strategii biegu. Rzadko kiedy jednak nauczyciel przed olimpiadą ma do dyspozycji 4 godziny lekcyjne, by przeprowadzać próbne egzaminy. Z tego powodu najekonomiczniej jest, gdy uczniowie próbne analizy piszą w domu. By nie był to jednak zbyteczny wysiłek, należy ich odpowiednio ukierunkować. Pomocą służyć tu powinny szczegółowe kryteria oceny pracy olimpijskiej oraz zajęcia przeprowadzone przed przystąpieniem do pisania. Od uprzedniego, samodzielnego przygotowania merytorycznego uczniów do tych zajęć zależy, czy nauczyciel

będzie musiał zdecydować się na strategię asocjacyjną, czy też na strategię zdecydowanie bardziej efektywne – problemową i operacyjną. Podstawowym celem tych zajęć jest wskazanie metody pisania pracy.

Uczenie pisania analizy to proces wieloetapowy. Najistotniejsze w nim jest zainspirowanie uczniów do tego, by w trakcie konstruowania wypracowania samodzielnie zadawali sobie pytania, na które trzeba odpowiedzieć, by analiza była kompletna.

Metoda, którą stosuję podczas przygotowań do napisania analizy olimpijskiej, przeznaczona jest do realizacji z grupą uczniów; bez trudu można ją zmodyfikować w taki sposób, by była użyteczna podczas przygotowań pojedynczego olimpijczyka.

W przygotowaniach wydzielam cztery zasadnicze etapy:

- a) etap przedwstępny (podczas zajęć z olimpijczykami) – wybór dzieła, udzielenie wskazówek do indywidualnej pracy w domu;
- b) etap wstępny (podczas zajęć z olimpijczykami po upływie kilku dni) – wspólne poszukiwanie odpowiedzi na wybrane pytania dotyczące dzieła i niezbędnych kontekstów artystycznych;
- c) etap właściwy (realizowany w domu) – pisanie analizy;
- d) etap końcowy – ocena pracy, poprawa błędów, dyskusja o wypracowaniu, odczytywanie najciekawszych fragmentów analiz napisanych przez uczniów.